

Unitarisme og agnosticisme

En unitarisk teologi - tvivlens teologi

Af Lene Shoemaker

Vi unitarer er af natur skeptikere, empirister og alternativt troende, sådan at forstå, at vi kan finde noget sandt og rigtigt den ene dag og så tvivle på det igen dagen efter. Vi har det bedst med sandheder vi kan veje og måle, opfatte med vore egne sanser, og som i øvrigt taler til vores sunde fornuft.

Vi tror på at jorden er rund, fordi vi stoler på de videnskabelige teorier, som forklarer, hvorfor det må være sådan, men det var nu betryggende, at se kameraoptagelser fra satellitter, som viste os jorden set fra rummet. Hvis vi tror på Gud eller noget guddommeligt, så er det ofte, fordi vi bedst kan forklare universet på den måde, eller fordi vi finder det vanskeligere at forklare universet uden.

Ofte tror vi på noget guddommeligt, fordi vi selv har oplevet noget, vi kun kan forklare, som en følelse af en guddommelig kærlighed, hjælp eller helbredelse. Det er sjældent vi accepterer guds eksistens, bare fordi vi har fået det fortalt. Hvis vi føler, noget lyder urimeligt, har vi det med at nægte at tro på det, ligegyldigt hvor mange der siger det og tror det - ligegyldigt hvad konsekvenserne er, og om vi har både familie, venner eller hele samfundet imod os. Med andre ord, vi er de fødte tvivlere.

Vi har alle en snert af apostlen Thomas i os. Han nægtede jo som bekendt at tro på, at Jesus var genopstået, før han selv fik lov til at mærke hullerne i profetens hænder. Først da han selv havde undersøgt det, var han i stand til at tro. Sådan er det nu engang med os skeptikere. Vi har svært ved at tro på noget, bare fordi andre siger, at sådan er det. Vi vil helst undersøge det selv.

Som yngre blev jeg beskyldt for at være unitar og agnostiker. Jeg måtte slå begge ordene op for at være sikker på deres betydning, og jeg husker endnu hvor skønt det føltes at opdage, at der fandtes andre, der tænkte ligesom jeg, så mange at der ligefrem fandtes ord for det.

Nu skal det selvfølgelig ikke forstås sådan, at der kan sættes lighedstegn mellem unitarisme og agnosticisme, men de er forenelige, og det ene udelukker ikke det andet. Unitarismen er for mig langt mere rummelig end agnosticismen. Jeg er altid unitar, men jeg er ikke altid agnostiker.

Unitarismen er troen på den enkeltes ret til en fri søgen efter sandhed og mening under ansvar overfor sin egen samvittighed og sit eget gudsbegreb. Så længe man værner lige så meget om andres ret til deres personlige religiøse udvikling, som man værner om sin egen, kan man være unitar. Samtidig kan man også se sig selv som kristen, jøde, hindu, humanist, agnostiker eller alt muligt andet, blot man respekterer, at det man selv finder værdifuldt ikke nødvendigvis skal have samme værdi for andre.

Unitarismen er således karakteriseret ved en kritisk søgen og respekt for andres ret til også at søge, medens agnosticisme mere er udtryk for en ensidig tvivlende og kritisk holdning.

Slår man ordet agnosticisme op i et leksikon, står det for overbevisningen om, at det ikke er muligt for mennesker at vide, om Gud eksisterer, eller om Gud ikke eksisterer. Som sådant kan man på det nærmeste se det som et mere avanceret ord for "tvivl".

Men når det nu er understreget, at unitarisme og agnosticisme ikke er det samme, så er det rimeligt at påpege, at de har tvivlen til fælles.

Indenfor næsten en hvilken som helst trosretning er det vigtigt at føle, at man "ved", hvad der er "sandt", selv om man, hvis man altså er unitar, må erkende, at denne "sandhed" kun gælder for en selv.

Unitarisk tro er altid midlertidig, altid "muligvis", åben for ny indsigt - nye synsvinkler og en intuitiv følelse af, at der findes noget godt og sandt i alle religioner. Alt dette passer fint sammen med en agnostisk tankegang. I alle tilfælde er det ikke uforeneligt.

Fundamentalismen eksisterer indenfor åbenbaringsreligioner som kristendom, jødedom og islam, når de mener at vide alt om både Guds eksistens og ønsker. Men denne fundamentalisme kan også opleves blandt humanister og ateister, når de fx. i deres "skråsikkerhed" mener at "vide", at Gud ikke eksisterer. Agnosticismen derimod er - ligesom unitarismen - uforenelig med fundamentalisme, og denne indbyggede tvivl er efter min mening en god ting.

Alt taget i betragtning så bliver langt de fleste masse mord og bombeattentater i verden begået af mennesker, som er urokkelige i deres tro på, at netop de ved, hvad der er rigtigt.

Det er fundamentalister, der verden over slår mennesker ihjel, og som går imod den enkeltes ret til at vælge abort, eller begrænser rettigheder for homoseksuelle. Deres tro tvinger dem til at træde på andres menneskerettigheder, fordi den bygger på et grundlag, som ikke må betvivles - helt på samme måde, som man tidligere var overbevist om, at slaver hørte med til Guds plan for menneskeheden.

Havde de blot været lidt mindre skrāsikre og lidt mere åbne for tvivlen, så kunne mange grusomheder måske have været undgået.

Det er i hvert fald et faktum, at det klart strider mod unitarers og agnostikeres holdninger at slå andre ihjel, blot fordi de tænker anderledes. Så lad os være glade, fordi vi tør tvivle, og lad os glæde os over alle de ting, der ligger til grund for, at vi fik udviklet vore evner til at tvivle.

De færreste af os er født unitarer. Vi er som oftest blevet skuffede over vores barndomsreligion, og har brudt med den, netop fordi den forlangte, vi skulle tro noget, som vi følte var urimeligt; og som følge deraf har mange af os nok udviklet en sund skepsis overfor al religion.

Personligt tvivler jeg, fordi det betyder noget for mig at finde frem til, hvad jeg virkelig tror på. Hvis jeg fandt det uvæsentligt at tage et personligt ansvar for min egen tro, kunne det jo være lige meget med tvivlen. Verden er fuld af mennesker, som lever lykkeligt med en tro, som de inderst inde godt ved, de ikke er enig med, fordi teologi egentlig ikke betyder noget særligt for dem. De vil blot glæde sig over ritualerne, fællesskabet og salmerne, og det betyder mindre, at det, de hører i kirken, ikke stemmer overens med, hvad de egentlig tror.

Desuden tvivler jeg, fordi jeg har tiltro til menneskenes evner til at tænke selvstændigt. Jeg føler, jeg er i stand til at stole på min egen forstand, indlevelsessevne og fantasi, og at jeg selv kan finde svar på, hvad jeg føler er sandt og meningsfuldt.

Det er mangel på selvtillid, der får os til at føle et behov for at støtte os til en eller anden overnaturlig åbenbaring. Men jeg tror på, at det er muligt for os selv at tænke tingene igennem og finde logiske konklusioner, som kan give os en reel om end ikke en total forståelse. Jeg har tillid til, at sandheden ikke vil rystes over, at jeg tvivler på den. Tværtimod vil de sandheder, jeg finder frem til igennem min tvivl blot stå endnu stærkere.

Dette tvivlende stadie er en normal del af den menneskelige udvikling og begynder ofte i pubertetsalderen. Det er her mange først oplever konflikt imellem religion og videnskab. De hører én ting i kirken, men noget andet i skolen eller derhjemme.

Det hører med til den unitariske tro at værdsætte tvivl, og vi har en tendens til at blive mistænksomme om ikke ligefrem arrogante overfor en hvilken som helst person, som begynder at udtale sig om "sandheden". Men det burde jo være vort eget personlige religiøse ståsted, vi værdsætter mest af alt - det vi personligt tror, er "sandt" - også selv om vi betragter denne sandhed som midlertidig og under udvikling, for det er i sidste instans disse personlige "sandheder", vi lever vores liv efter, og som vi derfor også burde kunne begrunde og være villige til at kæmpe for.

Selv for de mest tvivlende af os, indeholder vores tro vel i det mindste troen på, at fortsat spørgen og undersøgelse vil hjælpe os til at finde bedre svar. Og mest sandsynligt indeholder vores tro også andre elementer, som vi anser for sande så som kærlighedsprincippet - at alle mennesker er noget værd - at der er en sammenhæng mellem alt i universet - at døden ikke er noget man behøver at frygte - at vold er en dårlig udvej osv.

Det er også muligt for en unitar at være agnostiker på nogle punkter og ikke på andre. Jeg anser mig selv for at være agnostiker overfor troen på en personlig gud, men samtidig tror jeg fuldt og fast på, at hver eneste person i verden indeholder menneskeværd, og jeg tror også fuldt og fast på, at Jesus blev født efter samme metode som alle vi andre; men når vi taler om reinkarnation, så bliver jeg agnostiker igen.

Det synes mig at denne "tvivlens teologi" netop også danner grundlag for unitarismen. Det er en teologi som støtter tolerance og respekt for forskellighed - som forhindrer os i at føle os alt for skræksikre, men ikke forhindrer os i at handle. Så lad os glæde os over den tvivl, som ikke alene kan lede os til større "sandheder", men som har en chance for at lære os, hvordan vi kan leve sammen i kærlighed og fred.